

Héderné Kozák Róza

A POLITIKATUDOMÁNY TÁRSADALMI MEGHATÁROZOTTSÁGA

I. A politikatudomány a tudományok történetének viszonylag késői szakaszában; a XIX. század második felében vált ki a tudományok rendszerétől. A politikai jelenségek elemzése korábban más tudományok keretében kapott helyet. Hosszú ideig a filozófusok a filozófia részeként művelték. A görög filozófia szinte minden irányzata pl. tartalmazott az államra és a hatalmi viszonyokra vonatkozó elképzeléseket is. Bayer József megfogalmazásában a kimondottan politikai doktrínákat sokáig filozófiai alapelvekből vezették le, illetve ezekkel igazolták.¹ Később a jogtudomány szerves részét képezték a politikai tanok, majd a szociológia színrelépésétől kezdve e tudomány képviselői is részt kértek a politikai jelenségek kutatásából.

A politikatudomány önálló tudományos diszciplínaként a burzsoázia színrelépésével jelentkezik s természetes, hogy elsősorban a burzsoázia érdekeit tükrözi. Így tartalma együtt változik a burzsoázia társadalmi helyzetének és körülményeinek változásával. A munkásosztály önálló osztállyá válásával viszont kezdenek kibontakozni a munkásosztály politikai elméletének körvonalai. Kezdetben a különböző utópikus elméletekben, majd a marxizmus ideológiájának szerves részeként. Más tudományokhoz hasonlóan a politikatudomány kezdeti szakaszára is jellemző volt, hogy hosszú ideig magán viselte eredetéből s az eszmetörténet fejlődésének specifikumaiból fakadó konkrét jegyeket és a különböző országokban különböző arculatot öltött. Burlackij szovjet politikakutató említi pl., hogy a burzsoá politikatudomány Európában a jogtudományból (Franciaország), illetve a filozófiából (Németország) származik, míg az Amerikai Egyesült Államokban a szociológiai kutatásokra épül.² Ezek a körülmények eleve meghatározzák a politikai kutatás kiinduló szemléletmódját, tárgyválasztását és tudományos módszerét. A fejlődés első szakaszát az említett körülmények ellenére a tájékozódás, az útkeresés szakaszaként is tekinthetjük, bár erre az időszakra is jellemző, hogy bizonyos fajta válaszok megfogalmazódnak az aktuális társadalmi szükségletekből fakadó politikai jellegű problémákra és hogy a különböző osztályérdekeknek megfelelően határozottan elkülönülnek a különböző világnézeti töltésű irányzatok. A politikatudomány, mint viszonylag fiatal tudomány még mindig magán viseli a születése által determinált specifikus jegyeket és a kibontakozás nehézségeit. Így többek között még az elnevezés körül is viták folynak. A politológia, a politikai tudomány, politikaelmélet, politikai szociológia egyaránt elfogadott és használatos kifejezések. Napjainkban a marxista kutatók többsége is elismeri az önálló politikatudomány létjogosultságát. Ennek bizonyítására egyik legfőbb érvként említik, hogy a társadalom politikai szférája önálló mozgásformaként tekinthető, amely más társadalmi jelenségektől különböző specifikus jegyekkel jellemezhető s mint ilyen, viszonylag önálló, a társadalom egyéb szféráitól elhatárolható kutatási szférát jelent. A kutatás jelenlegi eredményei alapján viszont az a következtetés vonható le, hogy korunkban a politikai elmélet vagy politológia össze-

tett, komplex tudományrendszerként fogható fel, amely többek között magában foglalja a politikai filozófiát, a politikai szociológiát, a politikai tanok történetét, az államelméletet, stb. Néhányan megkísérelték, hogy elhatárolják egymástól a politikatudományban szintetizált különböző diszciplínákat, ezek a kísérletek azonban ez ideig nem jártak sikerrel. Valószínű, hogy a kutatás adott színvonalát vette figyelembe az UNESCO 1948. évi, a politikai tudományok kérdésével foglalkozó konferenciája, amikor kimondta, hogy a politikai jelenségek empirikus, elméleti-elemző, vagy kritikai vizsgálatát politikai tudományos kutatásnak kell minősíteni, tekintet nélkül arra, hogy milyen tényezők befolyásolják, vagy milyen megközelítés alapján jön létre.³

Ez a megállapítás azonban nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a kutatás konkrét tárgya, a megközelítés absztrakciós szintje, valamint a kutatás módszere alapján a politikatudomány komplex rendszerén belül egyes kutatási ágak önálló tudományként funkcionáljanak. Ezek a differenciálódások bizonyos mértékben már az eszmétörténet múltjában meghatározottak, másrészt korunkban körvonalazódnak. Külön tudományként tekinthető pl. a politikai tanok története, bár a jogtudomány és a filozófia kutatói egyaránt magukénak érzik. Még határozottabb körvonalakat mutat a politikai szociológia, s napjainkban a politikai filozófia lehetőségének gondolata is megfogalmazódott. Ez a tény is meghatározott társadalmi szükségesszerűség tükröződése. A tudományok fejlődésének jelenlegi szakaszában ugyanis a politikakutatásban is annyi empirikus anyag halmozódott fel, hogy szükségesszerűvé vált azok rendszerezése, általánosítása, kategoriarendszerének kimunkálása, s a leglényegesebb általános összefüggések feltárása. E feladatok megoldása vár egy általános, absztrakt szinten mozgó, a részeredményeket szintetizáló politikaelméletre. A rendelkezésre álló nemzetközi és hazai eredetű forrásanyag bemutatása alapján bizonyíthatónak látszik egyrészt, hogy a politikakutatás különböző diszciplínái a kutatás jelenlegi szintjén komplex tudományrendszer alkotóelemeiként tekinthetők, másrészt az is kitűnik, hogy éppen ez a széttagoltság, s a különböző szempontú megközelítések tarkasága, sokszínűsége és a részeredmények gazdagsága tesz ki indokoltá egy általános jellegű, absztrakt szintű politikaelmélet kibontakozását.

Az önálló politikakutatás legkorábban a múlt század harmadik harmadában az Amerikai Egyesült Államokban kezdődött, az európai kontinensen jóval később bontakozott ki: aktív fejlődése tulajdonképpen csak a második világháború utáni korszakra tehető.⁴

A polgári politológia rendkívül sokszínű világában többféle szempont is a'apját képezheti a rendszerezésnek. Az alapvető irányzatok lényegének jellemzése feladatát szem előtt tartva két szempont figyelembevétele látszik célravezetőnek: a szóban forgó irányzatoknak tárgyi és filozófiai alapállásuk szerinti elkülönítése.

Adott téma keretében a továbbiakban a teljesség igénye nélkül pusztán a különböző burzsoá politikai elméletek vázlatos áttekintésére szorítkozunk, amelyhez megfelelő alapot elsősorban Burlackij szovjet kutató már idézett szintetizáló tanulmánya szolgáltat.⁴

Lényeges különbséget eredményez a burzsoá politológiában a politikatudomány tárgyának értelmezése. Két szélsőséges álláspontot képvisel pl. a francia M. Duverger és R. Aron.

M. Duverger a politikatudományt a politikai szociológia szinonimájaként tekinti. Tárgykörébe sorolja a biológiát, a pszichológiát, a szociális és gazdasági tényezőket, a formális és informális szociális viszonyokat, a magatartásviszonyokat, stb. Ezzel szemben R. Aron leszűkíti a politikatudomány tárgyát az államhatalom kérdésére. Ez a tendencia jellemzi az ún. intézményes megközelítési módot is, amely a po-

litikát elsősorban az intézmények rendszereként vizsgálja, vagy a funkcionális megközelítést, amely a politikai tevékenység és magatartás oldaláról közelíti meg a politikát, s az intézményeket csak a tevékenység kereteiként tekinti.

A XX. század derekáig általában jellemző volt, hogy a politikatudományt a hatalom tudományaként művelték, s csak a legutóbbi időszakban vált a politikai rendszer, a tudomány tárgyává. Ettől kezdve jelentkeztek olyan vélemények, amelyek a politikát, mint kölcsönviszonyok rendszerét kezdték vizsgálni. (Ch. Merriam, M. Lasswell) Ugyancsak a XX. században alakult ki az az irányzat is, amely a politikai hatalmat a döntéshozattal és a döntés megvalósítását célzó irányítással azonosította. Ennek alapján a politikai tudományt, mint a politika alakításának tudományát kezdték értelmezni. (C. Schmidt) Ismét újabb szempontot jelentett a döntéshozatal összekapcsolása az értékek elosztásának koncepciójával. Ebben az értelemben a politikát mint az értékeknek döntések útján történő elosztására szolgáló mechanizmust kezdték vizsgálni. Ez az elmélet az értékek elosztását a hatalom elosztásától és felhasználásától teszi függővé s a legfőbb értékek a következőket tekinti: erő, tisztelet, becsület, boldogulás, gazdagság, művelődés, szakértelem. Az eddigiekből adódik a következtetés, hogy a társadalomban azok a kevesek, akik az értékek többségével rendelkeznek, az elitet alkotják, a többiek a tömeget, a statiszták körét képezik.

A kapitalizmus fejlődésének új szakaszában, az állammonopolista kapitalizmusban meggyorsult a burzsoá politikatudomány fejlődése. Burlackij szovjet politika-kutató mutatott rá arra, hogy a társadalmi fejlődésnek ebben a szakaszában az óriási méretűvé duzzadt államgépezet működtetése szükségszerűvé tette a működési mechanizmus, de ugyanúgy a politikai élet egészének a tanulmányozását. A forradalmi tendenciák erősödése következtében pedig a tömegek álláspontjának és tevékenységének befolyásolása érdekében vált szükségessé új irányítási módszerek kidolgozása. Ettől kezdve egyre inkább a társadalom és az állam viszonyának problémája került előtérbe s fontossá vált a politikát befolyásoló társadalmi tényezők szerepének, valamint a közvélemény alakulásának és alakíthatóságának kérdése is.⁶ A szocialista társadalmi formáció színrelépésével pedig fontossá vált a burzsoázia számára a szocialista országok politikai és ideológiai rendszerének tanulmányozása és pozitív hatásai elhárításának kísérlete. Ettől kezdve jelentőssé válnak az ilyen jellegű kutatások s rendkívüli mértékben megnő a szocialista országokra vonatkozó publikációk száma. E társadalmi szükségletek realizálása érdekében maguk az imperialista államok jelentős anyagi támogatást biztosítottak a kutatók számára s a kutatás eredményeit elsősorban politikai gyakorlatuk alakításában használták fel.

A politikatudomány napjainkig megőrizte kapcsolatát a filozófiával. Marxista kutatók közül többen úgy vélekednek, hogy a burzsoá politológiának tulajdonképpen nincs egy egységes általános filozófiai bázisa, ebben a vonatkozásban is egy nagyfokú tarkaság és sokszínűség jellemzi.⁷ A múlt és a jelen századnak szinte valamennyi filozófiai irányzata hatott a politikakutatásokra. Hosszú ideig általában a pozitivistá, neopozitivistá nézetek uralkodtak, amelyek alapján a politikai jelenségek kutatásában is elsősorban az események, a tények pusztá leírására szorítottak, s legfeljebb arra tettek kísérletet, hogy a szociológia, a filozófia és a politikaelmélet bizonyos összefüggéseit egységes rendszerbe ötvözzék. Nyíltan be is vallották, hogy a politika nem lehet a filozófiai kutatás tárgya, mert a filozófia általában ott kezd, ahol a szorosabb értelemben vett tudomány abbahagyja s olyan dolgokról spekulál, amelyek a tudomány számára nem hozzáférhetők. Nyilvánvaló, hogy ezek a gondolkodók nem veszik figyelembe a tudomány történetének azt a sajátosságát, hogy a filozófiai gondolatok mindig szorosan kapcsolódnak a szaktudományok elért eredményeihez

és azok birtokában képesek új összefüggések feltárására, és azok bizonyítására is. A neopozitivisták filozófiai alapállás azonban lehetőséget ad arra, hogy kimutassák a filozófia, az ideológia értékmentességét, semlegességét s ennek alapján a politika semlegességét is.

A hatvanas évek végétől bizonyos változás tapasztalható ebben a vonatkozásban. A burzsoá politológia egyes képviselői, például Dávid Easton szakítani kíván a pozitivisták irányzatokkal s kijelenteni, hogy túl kell lépni a tények leírásának konzervatív ideológiáján, sőt már hangsúlyozza az értékek kutatásának fontosságát és a politikusok morális felelősségét. Ez arra enged következtetni, hogy burzsoá körökben is kezdtek elismerni a politika filozófiai, világnézeti jellegű megközelítésének szükségességét. A Német Szövetségi Köztársaságban pl. kialakult egy olyan elmélet, (a Freiburgi Iskola keretében) amely arisztotelészi értelemben a politikatudományt, mint gyakorlati politikát kívánja megalapozni.

Bizonyos vonatkozásban a szubjektív idealista filozófia befolyásának tekinthető a behaviorizmus behatolása a politikai elméletekbe, amelynek alapján a kutatók különösen jelentősnek tartják a politika és a pszichikai tényezők kapcsolatát. Ezen belül is elsősorban a magatartásnak tulajdonítanak lényeges szerepet és ennek megfelelően azt vizsgálják, hogy a konkrét magatartásformák hogyan nyilvánulnak meg a különböző csoportokban és intézményekben.

H. Wallace pl. álláspontját „Az emberi természet a politikában” c. művében fejti ki. A Lasswell pedig megpróbálta a pszichoanalízist is felhasználni az ún. rejtett, tudat alatti indítékoknak a politikai aktivitásra gyakorolt hatása felkutatásában. Ez az alapállás azonban rendkívüli módon leszűkíti a politikakutatás tárgyát, s mintegy ennek korrekciójaként fogalmazódtak meg az ún. csoportelméletek, amelyek ugyanakkor a marxizmus osztályelméletére való reakcióként is tekinthetők. Ezen elméletek képviselői a társadalmi csoportokat nem osztályismérvek, hanem valamilyen érdekközösség és pszichikai tényezők alapján szerveződő embercsoportként jellemzik. Így erre az irányzatra is végső soron a szubjektív idealista filozófiai alapállás jellemző.

Felfedezhetjük még a modern pragmatizmus nyomait is, amelyet képviselői „a politikai realizmus”-nak neveznek; és valóban más elméletekhez képest az arra épülő politikai kutatás egy realiztikusabb szemléletmód kísérlete. Végső soron azonban a törekvések megmaradnak a kísérletek szintjén, ugyanis a kifejtett elméletek már szubjektív idealizmusba csapnak át. Erre utalnak Ch. Merriam fejtegetései is, amelyekben említést tesz ugyan a különböző társadalmi csoportok közötti összeütközésekről, amelyeket ő is érdekellentétekre vezet vissza, de ezeket az egész társadalom egészének jellemzése szempontjából jelentéktelen és múló epizódoknak tekinti. Sokkal inkább meghatározó szerepet tulajdonít az individuum emocionális elemeinek: mint akarat, szenvedély, hatalomvágy, agresszivitás, stb. S ezzel tulajdonképpen nála is háttérbe szorul a meghirdetett „realisztikus” szemléletmód.

Talán az eddigi kutatások vázlatos bemutatása is meggyőzően szól amellett, hogy egyrészt az évek során felhalmozódott konkrét kutatási eredmények gazdagsága és szétszórtsága, másrészt a nézetek filozófiai megalapozására jellemző világnézeti sokszínűség egyrészt lehetővé, másrészt szükségessé teszi a legáltalánosabb lényegi összefüggések absztrakt, filozófiai szintű feltárását. Ezt az elképzelést alátámasztják a legutóbbi évek hazai kutatásainak, megélenkülő vitáinak tapasztalatai is. A vitákban olyan nézetek is hangot kaptak, mintha a hazai politikakutatások fáziskésésben volnának más országokkal szemben. Ezzel kapcsolatban Szorcik Sándor álláspontja látszik indokoltnak, aki szerint a szocializmus építésének kezdeti szakaszában egyrészt nyíltabban jelentkeztek a politikai események, másrészt a konkrét kutatások

is éppen csak kibontakozóban voltak, ezért a tudomány elsősorban a politikai rendszer egészének a védelmére irányítottta a figyelmet. Az új, intenzív szakaszra való áttérés következtében megjelenő új tendenciák (az emberi tényező megnövekedett szerepe, az érdekviszonyok előtérbe kerülése, stb.) viszont szükségszerűvé tették a konkrét kutatások kiszélesítését és azok eredményeinek általánosítását, rendszerezését.⁸ Úgy tűnik, társadalmi szükségszerűséggé vált a szocializmusban is olyan tudomány kialakulása, amely a különböző politikával foglalkozó tudományok eredményeit a politika sajátos szempontja szerint szintetizálná, rendszerezné. Különböző álláspontok alakultak ki arra vonatkozóan is, hogy mely tudományhoz, vagy tudományrendszerhez kapcsolódna a létrejövő új diszciplína. Az erre vonatkozó hazai álláspontokat a következőkben lehetne összegezni:

1. A marxista politikatudomány azonos a történelmi materializmussal és a tudományos szocializmussal.

2. A történelmi materializmus és tudományos szocializmus körébe csak a politikaelmélet tartozik és a konkrét empirikus kutatások a szociológiához.

3. A marxi politikatudomány azonos a jogtudománnyal. E tudomány fejlődése ugyanis lehetővé teszi a politikai jelenségek hatékony vizsgálatát és nincs szükség külön politológiára.

4. Felmerült a politikai filozófia lehetőségének gondolata is.⁹

A továbbiakban az utóbbi két lehetőséget szeretnénk részletesebben taglalni. Szilágyi Péter írja tanulmányában például, hogy nincs szükség önálló politikatudományra. Nem fogadja el bizonyító érvként a politikára, mint önálló mozgásformára való hivatkozást. Azzal érvel, hogy a klasszikusok sem határolták el egymástól élesen a jogi és politikai szférát. Ugyanúgy nem tartja meggyőzőnek az interdiszciplináris kutatások szintézisének szükségességét hangoztató érvelést sem. Szerinte a politikai jelenségek kutatása nem szűkíthető le egyetlen tudomány feladatkörévé, sőt ellenkezőleg a totalitás követelményének megfelelően különböző tudományok különböző szempontú megközelítését igényli. A politikai gyakorlat igényére appelláló érvelést szintén elégtelennek tekinti és ugyanígy a polgári politikatudomány alapfogalmainak kimunkálatlanságát, belső rendszerezettségének megoldatlanságát is. Mindezek figyelembevételével Szilágyi Péter az állam- és jogtudomány keretében lát lehetőséget a politikai jelenségek tanulmányozására. Álláspontja alátámasztására Fedoszejev szovjet kutatóra hivatkozik, aki a politikatudomány tárgyát nagyobb emberi közösségek kölcsönös kapcsolataiban és a szervezetségük realizálódását biztosító politikai formákban jelöli meg. Érvként tekinti még az állam és jogelmélet elválaszthatatlanságát, de a nem állami politikai jelenségek kutatását is az így lényegesen kitérő jogtudományok rendszerébe utalja, sőt még a jelenleg filozófiai problémaként kutatott kérdéseket is. Ezek vizsgálata céljából viszont szükségesnek tartja a jogtudományok csoportján belül új tudományágak kialakítását.¹⁰

Szilágyi Péter érvrendszerével másfajta nézőpont alapján megfogalmazott érvek szembeállíthatók. Állításával szemben, amely szerint a klasszikusok sem tettek különbséget a társadalom politikai és jogi szférája között, szembenáll az a megállapításunk, hogy a különbségek specifikumainak kidolgozatlansága nem jelenti azt, hogy ne volnának különbségek. A különbségre utaló megjegyzések egyébként a klasszikusoknál is felfedezhetők: többek között az alap és felépítmény meghatározásánál valamint a társadalmi tudat elemzésénél is különbséget tettek jogi és politikai tudat között.¹¹ de hivatkozhatunk Leninnek a politika és a jog lényegét megragadó gondolataira is, amelyek szerint a politika a gazdaság sűrített kifejezése, a jog az uralkodó osztály törvényerőre emelt akarata.¹² Megkérdőjelezhető Szilágyi Péternek a társa-

dalmi gyakorlati igény elégtételenségére hivatkozó érve is, amennyiben a tudományok fejlődésében mindig lényeges szerepet játszott a társadalom létszférájában jelentkező szükségszerűség — olyan értelemben is, hogy új tudományág megszületését eredményezte. A szocializmus fejlődésének kibontakozó új, intenzív szakasza amely sürgetően veti fel a felmerülő új összefüggések és tendenciák tudományos megalapozottságú vizsgálatának, valamint a tömegek tudatos tevékenysége megalapozásának igényét, ilyen társadalmi szükségszerűségként tekinthetők. Erre utalnak azok a viták is, amelyek a legutóbbi időszakban a szocialista országokban is kibontakoztak. S tekintve, hogy a politikai jelenségek értelmezése mindig meghatározott filozófiai bázisról lehetséges, a születőben levő általános politikaelméletnek a filozófiához kell kapcsolódnia. Ennek lehetőségét a marxista kutatók egy része is elismeri.¹³

A kialakítandó új tudományág elnevezésére a rendelkezésre álló forrásanyagokban általában a politikai filozófia kifejezést használják. A tudomány jellegét és etimológiai szempontokat is figyelembe véve — adekvátabb, a lényeget jobban tükröző elnevezés lenne a természetfilozófia és társadalomfilozófia analógiájára szerkesztett politika-filozófia elnevezés. A jelenleg használatos politikai filozófia ugyanis azt az értelmezést sugallja, hogy olyan általános filozófiáról van szó, amely politikai töltésű, politikummal telített, átpolitizált, politikai szempontok alapján megszürt filozófia. A politika-filozófia elnevezés viszont összhangban lenne a fogalomban tükröződő jelenség tartalmi jegyeivel, amelyeket — K iss Arthur fejtegetéseit is figyelembe véve¹⁴ — a következőképpen foglalhatnánk össze: A politika-filozófia a társadalom politikai életének legáltalánosabb, leglényegesebb összefüggéseit és fejlődéstendenciáit atsztrakt, tudományos mélységben tükröző, világnézeti jellegű tudomány, amely beletartozna a marxista filozófiai tudományok rendszerébe, s ilyen értelemben általános filozófiai jellegű tudomány lenne, de mint az anyagi valóság egy specifikus területével foglalkozó diszciplína különös tudományként is funkcionálna. Feladata lenne a társadalom alapvető politikai folyamatainak feltárása, elemzése és fejlődéstendenciáinak előrejelzése. Így más tudományokhoz hasonlóan jellemezné a tudományos előrelátás, a prognosztikus jelleg. Mind emellett szorosan kapcsolódna az empirikus jellegű szociológiai tudományokhoz. Eldöntendő kérdés még, hogy milyen kapcsolatban lenne a marxista politika-filozófia a történelmi materializmussal, a marxista szociológiával, és a tudományos szocializmussal.

Marxista filozófusok körében viták folynak arról is, hogy beszélhetünk-e már kész, meghatározott és kimunkált kategóriákkal és alapelvekkel rendelkező marxista politika-filozófiáról. Elfogadhatónak tűnik Bayer J. álláspontja, amely szerint „a történelmi materializmusban és a tudományos szocializmusban — megtaláljuk a marxizmus politikai filozófiájának valamennyi kategóriáját és konceptuális sémáját” s a marxizmus politikai filozófiája olyan épülethez hasonlítható, amelynek már lerakták az alapjait, megalkották a vázát-gerendázatát, s helyenként elkészült a tetőszerkezete is, csak éppen a falai hiányoznak”.¹⁵ A legújabb kutatások eredményei alapján azonban úgy véljük, hogy a hiányzó falak is készülnek és segítségükkel a szerkesztés is elvégezhető lesz. A vitában körvonalazódtak ugyanis a kialakítandó új tudomány alapvető tárgykörei is, amelyek közül a következőket emelnénk ki: a politikai ideológiák történelmi áttekintése és értékelése, a modern burzsoá politológiák bírálata, a marxista politikaelmélet tradícióinak feltárása, a politikai rendszer s a jelenkor politikai mozgásainak és viszonyainak vizsgálata s rájuk építve hosszabb távú politikai stratégia kimunkálása, valamint a nemzetközi kapcsolatok, a világpolitika elemzése.¹⁶

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bayer József: A politikai filozófia lehetősége és feladatai. TIT Filozófiai Közlemények. 1981. 7. old.
2. F. M. Burlackij: A polgári politikai tudomány. A filozófia időszerű kérdései. 40. köt. 54. old.
3. Idézi: Kiss Arthur: A filozófia időszerű kérdései. 40. köt. 6. old.
4. F. M. Burlackij: Uo. 35. old.
5. Uo. 48—54. old.
6. Uo. 36—37. old.
7. Uo. 47. old.
8. Szorcsik Sándor: A politikatudomány fáziskésése. Politikatudományi tanulmányok. Kossuth K. 1981. 256. old.
9. Polgár Tibor: Bevezetés a marxista politológiába. Im. 6. old.
10. Szilágyi Péter: Politikatudomány, állam- és jogtudomány. I. m. 59—64. old.
11. Marx: Előszó a politikai gazdaságtan bírálatához. Marx-Engels Válogatott Művek I. kötet. (Szikra, 1949.) 340. old.
12. Lenin Összes Művei 42. kötet Kossuth K. 271. old.
13. F. M. Burlackij, Kiss Arthur, Bayer József.
14. Kiss Arthur: A filozófia időszerű kérdései. 40. köt. 5—6. old.
15. Bayer József: TIT Filozófiai Közlemények. 1981. 13—14. old.
16. Polgár Tibor: Politikatudományi tanulmányok. Kossuth 1981. 9. old.

Хедернэ Р. Козак

ОБЩЕСТВЕННАЯ ОПРЕДЕЛЕННОСТЬ НАУКИ ПОЛИТИКИ

Наука политики выделилась из системы общественных наук в сравнительно позднем периоде истории наук, в начале XIX века.

Самые ранние, в первую очередь различные философские системы занимались политическими проблемами, имеющими отношение к государству, к классовым отношениям. Однако часто они проявлялись в сфере этических и правовых проблем. Начиная же с рождения социологии, она считает своей политической сферу общества. Наука политики в качестве самостоятельной научной дисциплины формируется в выходе на арену буржуазии, и, конечно, отражает интересы буржуазии. Так ее содержание изменяется вместе с изменением общественного положения и условий буржуазии. Однако с превращением рабочего класса в самостоятельный класс начинают вырисовываться контуры политической теории рабочего класса. Сначала — в различных теориях утопического характера, а затем — как органическая часть идеологии марксизма.

Следовательно, наука политики как сравнительно молодая наука несет на себе особенности, связанные со своим возникновением, рождением, трудности своего развития. Так среди прочего ведутся споры и относительно ее названия. Политология, политическая наука, политическая философия в равной мере являются общепринятыми и общеупотребительными терминологиями. По нашему мнению, в соответствии с характером науки и с семантической точки зрения по аналогии с натурфилософией и исторической философией название *философии политики* точно отразило бы сущность и более адекватным образом уложилось бы в системе философских наук.

Среди этих терминологий марксистская философия политики является такой своеобразной наукой, которая входит в систему марксистских философских наук. Предстоит еще решить вопрос: какова связь между политической философией марксизма, историческим материализмом и марксистской социологией.

В кругу философов ведется также полемика относительно определения предмета, признаков и метода философии политики. На основе отечественных и зарубежных работ можно подытожить сущность политической философии: *политическая философия — это абстрактное научное отражение политической жизни общества, необходимых, общих, существенных и повторяющихся взаимовлияний, определяющих общие тенденции развития общества.*

Даже среди марксистов-философов ведутся споры о том, можем ли мы говорить о марксистской философии политики, которая располагает уже готовыми, разработанными категориями и основными принципами? На наш взгляд, мы можем согласиться с точкой зрения Й. Байера, по которой политическую философию марксизма можно сравнить с таким зданием, у которого заложили фундамент, построили каркас, накат, местами есть уже и кровля, но не хватает только стен.

По поводу строительства этих стен уже сформулированы некоторые постановки вопросов. Наиболее важными среди них представляются следующие:

— Анализ политических движений и отношений в данный период, и опираясь на них — разработка перспективной политической стратегии.

— Оценка традиций марксистской теории политики и критика буржуазных политических теорий.